

УДК 336.13.051

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-39>**Гнидюк І.В.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів**Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету***Ціщюра О.Ю.***студент**Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету***Hnydiuk Inna***PhD in Economics, Associate Professor
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics***Tsitsyura Olga***Student**Vinnytsia Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics*

БЮДЖЕТНА СТІЙКІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ОТГ ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ

BUDGET STABILITY OF LOCAL BUDGETS OTG OF VINNYTSIA REGION

АНОТАЦІЯ

У статті проведений аналіз бюджетної стійкості об'єднаних територіальних громад Вінницького регіону на основі джерел формування вхідних та вихідних потоків місцевих бюджетів. Дослідження засвідчує позитивні сторони проведення реформи децентралізації та її вплив на фінансову спроможність територіальних громад Вінницького регіону. Окрім того, доведено, що дохідна частина місцевих бюджетів мала позитивну тенденцію до збільшення, але вони все ще є залежними від бюджету вищого рівня та не є фінансово самостійними. На основі отриманих результатів запропоновано шляхи зміцнення фінансової стійкості бюджетів територіальних громад в умовах реформування бюджетної системи України. Потрібно удосконалити механізми перерозподілу податків, підвищити ефективність витрачання коштів місцевого бюджету, здійснити внесення змін та доповнень до законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює питання фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, підвищити ефективність використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

Ключові слова: місцевий бюджет, децентралізація, регіон, доходи, видатки, бюджетна стійкість, міжбюджетне вирівнювання.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен анализ бюджетной устойчивости объединенных территориальных общин Винницкого региона на основе источников формирования входных и выходных потоков местных бюджетов. Исследование показывает положительные стороны проведения реформы децентрализации и ее влияние на финансовую состоятельность территориальных общин Винницкого региона. Кроме того, доказано, что доходная часть местных бюджетов имела положительную тенденцию к увеличению, но они все еще являются зависимыми от бюджета высшего уровня и не являются финансово самостоятельными. На основе полученных результатов предложены пути укрепления финансовой устойчивости бюджетов территориальных общин в условиях реформирования бюджетной системы Украины. Нужно совершенствовать механизмы перераспределения налогов, повысить эффективность расходования средств местного бюджета, осуществить внесения изменений и дополнений в законодательную и нормативно-правовую базу, регулируемую вопросы финансового обеспечения орга-

нов местного самоуправления, повысить эффективность использования бюджетных средств на местном уровне.

Ключевые слова: местный бюджет, децентрализация, регион, доходы, расходы, бюджетная устойчивость, межбюджетное выравнивание.

ANNOTATION

Carrying out the reform of decentralization and reformatting the budget system of Ukraine puts forward new requirements for the management of local budgets and the formation of a financially viable territorial community. The introduction of new mechanisms for managing local financial resources requires taking into account factors of both internal and external influences. Accordingly, determining the budget capacity of the united territorial communities will give an idea of the current state of financial security and the opportunity to identify priority areas for development in the future. According to the above information, the authors of the study analyzed the budget stability of the united territorial communities of Vinnytsia region on the basis of sources of formation of incoming and outgoing flows of local budgets. The study shows the positive aspects of decentralization reform and its impact on the financial capacity of territorial communities of Vinnytsia region. In addition, it has been proven that although the revenue side of local budgets has had a positive upward trend, they are still depended on the higher level budget and are not financially independent. Based on the results, the proposed ways to strengthen the financial stability of budgets of territorial communities in the reformatting of the budget system of Ukraine, namely to improve the mechanisms of redistribution of taxes, increase the efficiency of local budget spending, make changes and additions to the legislative and regulatory framework governing financial providing local governments, increase the efficiency of the use of budget funds at the local level. Thus, the implementation of budget decentralization should be accompanied by significant changes in the structure of the expenditure part of local budgets of territorial communities in the context of the implementation of local self-government delegated and own powers. Analysis of financial stability of local budgets is a method of regulating inter-budgetary relations, which provides information on effective local government, the level of financial independence of local budgets from higher authorities, sufficient financial resources to perform local government functions and responsibilities.

Key words: local budget, decentralization, region, revenues, expenditures, budget stability, intergovernmental equalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із багатьох завдань реформи децентралізації є формування ефективних механізмів фінансового забезпечення власних та делегованих повноважень місцевих органів самоврядування з метою підвищення рівня фінансової незалежності місцевих бюджетів та укріплення їх бюджетної стійкості. Саме підвищення автономності місцевих бюджетів є головним фактором активного соціально-економічного розвитку регіонів.

У розпорядженні місцевих органів влади мають бути такі обсяги фінансових ресурсів, які б відповідали делегованим їм повноваженням. Загалом в Україні місцеві бюджети формуються за рахунок міжбюджетних трансфертів, які надходять із бюджетів вищого рівня. Частка міжбюджетних трансфертів у структурі всіх ресурсів місцевого бюджету становить близько 55%. Тому для підвищення рівня фінансової незалежності та ефективного виконання завдань і функцій органів місцевої влади основними завданнями є: виявлення джерел збільшення фінансових ресурсів місцевих бюджетів, розширення повноважень місцевих органів самоврядування в управлінні фінансовими ресурсами та збільшення їхньої бюджетної самостійності [1, с. 136].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спираються автори. Дослідження окремих аспектів цієї проблеми висвітлено у працях таких учених та дослідників, як: В.І. Рошило, Г.М. Коцюрубенко, Л. Лисяк, Л. Костирко, Л. Феценко, В. Федосов та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сьогодні актуальною проблемою є визначення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку України. За останні роки також актуальним є вирішення питання про надходження фінансових ресурсів до бюджетів утворених територіальних громад та їх ефективне використання на соціально-економічний розвиток території.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є здійснення аналізу бюджетної стійкості об'єднаних територіальних громад у Вінницькій області на основі джерел формування доходів та видаткової частини місцевих бюджетів; відповідно до результатів дослідження можна запропонувати шляхи зміцнення бюджетної стійкості територіальних громад в умовах реформи децентралізації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Місцеві бюджети часто розглядають як фонди грошових ресурсів, які використовуються для забезпечення власних та делегованих завдань і функцій місцевих органів самоврядування, пов'язаних з економічним та соціальним розвитком відповідної території. Місцеві бюджети також вважають результатом

фінансової та економічної діяльності територіальної громади, адже через них відбувається формування та використання регіональних фондів грошових коштів, і за їх станом можна проаналізувати результати господарської діяльності даної територіальної громади. Згідно з цим, через місцеві бюджети здійснюється контроль за виробничою діяльністю конкретного регіону, і завдяки цьому місцеві бюджети мають важливе економічне значення, оскільки через них висвітлюються реальні економічні відносини.

За реформи децентралізації в розвитку України однією із найголовніших складових частин є утворення об'єднаних територіальних громад, бюджети яких будуть фінансово забезпеченими, тобто формування таких джерел фінансування, які б дали можливість повною мірою використовувати фінансові надходження місцевого бюджету на виконання поставлених цілей та запланованих результатів соціально-економічного розвитку на рівні територіальної громади [2, с. 166].

Реформа децентралізації в Україні дозволила збільшити дохідну частину місцевих бюджетів досить суттєво. Проте фінансування більшої частини видатків, які спрямовуються на соціально-економічний розвиток територіальної громади, здійснюється за рахунок їхніх бюджетів.

Доходи місцевих бюджетів поділяються на власні та залучені. Власні ресурси являють собою доходи від господарської діяльності територіальної громади, а залучені – це кошти, які надаються місцевим бюджетам на безповоротній основі, тобто міжбюджетні трансферти. Значення власних доходів місцевих бюджетів в останні три роки коливається в межах від 45–47% загальних доходів місцевих бюджетів. Власні доходи місцевих бюджетів формуються з: податкових надходжень (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рентна плата, податок на майно, єдиний податок, туристичний збір тощо), неподаткових надходжень (плата за видачу ліцензій та дозволів, орендна плата, держмити, штрафи) та інших надходжень (кошти від продажу основного капіталу, цільові фонди, донорські кошти тощо). Залучені кошти передаються місцевим бюджетам з державного бюджету у вигляді дотацій та субвенцій, тобто міжбюджетних трансфертів. Такі кошти є безповоротними та безоплатними. Необхідність фінансування місцевих бюджетів за допомогою міжбюджетних трансфертів полягає у тому, що органи місцевого самоврядування є неспроможними профінансувати усі покладені на них повноваження лише за рахунок власних доходів [3].

Аналіз доходів загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області протягом 2017–2019 рр. наведено у таблиці 1.

На основі сформованої дохідної частини місцевого бюджету органи місцевої влади мають змогу здійснювати видатки на соціально-економічний розвиток відповідної територіальної громади. Такі видатки бюджету здійснюються на дитсадки

Таблиця 1
Динаміка виконання доходів загального фонду бюджетів ОТГ Вінницької області
(з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017–2019 рр., тис. грн.

ОТГ	2017	2018	2019	Відхилення	
				Абсолютне, 2019–2017	Відносне, 2019/2017, %
Калинівська	121 204,7	160 199,0	196 683,8	75 479,1	162,27
Студенська	18 559,4	26 564,3	25 966,7	7 407,3	139,91
Іллінецька	114 104,4	161 334,7	188 400,3	74 295,9	165,11
Вапнярська	37 789,7	46 461,6	58 612,0	20 822,3	155,10
Барська	83 304,2	108 771,0	119 349,1	36 044,9	143,27
Немирівська	102 738,6	146 219,2	164 277,6	61 593,7	159,98
Тульчинська	120 683,9	175 544,2	193 869,8	73 185,9	160,64
Вороновицька	36 344,7	48 111,5	57 315,8	20 971,1	157,70
Дашівська	43 798,7	57 943,9	59 909,4	16 110,7	136,78
Оратівська	28 753,6	42 361,3	48 175,7	19 422,1	167,55
Ситківецька	12 847,4	17 313,8	20 694,9	7 847,5	161,08
Томашпільська	56 285,6	68 564,8	72 136,6	15 851	128,16
Шпиківська	18 294,2	27 120,0	28 318,7	10 024,5	154,80
Бабчинецька	17 609,1	25 660,5	26 445,3	8 836,2	150,18
Війтівецька (Жданівська)	24 059,0	36 288,4	35 474,5	11 415,5	147,45
Джулинська	27 079,7	40 307,7	51 867,2	24 787,5	191,54
Ковалівська	26 141,9	35 545,7	36 588,5	10 446,6	139,96
Мельниківецька	8 080,8	10 610,2	11 072,7	2 991,9	137,02
Райгородська	12 764,0	18 879,2	19 081,1	6 317,1	149,49
Северинівська	50 535,6	24 893,4	25 119,7	-25 415,9	49,71
Хижинецька (Сокиринецька)	16 514,1	24 678,6	27 976,3	11 462,2	169,41

Джерело: складено за даними [5]

та школи, лікарні та амбулаторії, соціальні допомоги та субсидії населенню, пільговий проїзд окремих категорій громадян, пожежну охорону та муніципальні формування з охорони громадського порядку, розвиток житлово-комунального господарства, будівництво доріг тощо [3]. Аналіз видатків загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області протягом 2017–2019 рр. наведено у таблиці 2.

Аналізуючи таблиці 1 та 2, можна сказати, що протягом 2017–2019 рр. доходи та видатки ОТГ Вінницької області загалом мають тенденцію поступового, але незначного зростання. Проте, якщо порівнювати показники за 2017 та 2019 роки, можемо побачити, що за цей період доходи бюджетів кількох територіальних громад значно збільшилися. Такими громадами є: Калинівська (збільшення доходів бюджету на 62,27%), Іллінецька (збільшення на 65,11%), Немирівська (збільшення на 59,98%) і Тульчинська (збільшення доходів на 60,64%). Щодо видатків, то у 2019 році порівняно з 2017 роком найбільше кількість видатків зросла у цих територіальних громадах: на 65,09%, на 70,59%, на 112,87% та на 80,96% відповідно.

Бюджетна стійкість регіону характеризується насамперед структурою фінансування регіонального розвитку та рівнем залежності від зовнішніх джерел. Тому для того, щоб оцінити рівень фінансової стійкості місцевого бюджету, потрібно використати комплекс показників, які характеризують її у найбільш повному обсязі

[4, с. 136]. Кількома з таких показників є коефіцієнт концентрації власних доходів, коефіцієнт дотаційної залежності місцевого бюджету (концентрації фінансової допомоги) та коефіцієнт автономії (таблиця 3).

Коефіцієнт концентрації власних доходів характеризує частку власного капіталу у загальних доходах місцевих бюджетів. Чим вище значення цього показника, тим краща фінансова діяльність місцевого бюджету. Нижня межа цього коефіцієнта повинна становити 0,6.

Коефіцієнт дотаційної залежності визначає міру залежності місцевого бюджету від фінансової допомоги вищих органів влади. Відповідно до норм та положень, встановлених законодавством, що спрямовані на посилення процесів децентралізації, частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевого бюджету повинна зменшуватись. Якщо коефіцієнт дотаційної залежності наближається до значення 0,3, то це означає, що місцевий бюджет фінансово стійкий, і його фінансування здійснюється лише для виконання делегованих повноважень. За нормальної фінансової стійкості місцевого бюджету показник знаходиться у межах від 0,3 до 0,5. Якщо ж коефіцієнт дотаційної залежності коливається у межах від 0,5 до 0,6, то це свідчить про високий рівень залежності органів місцевого самоврядування від вищих органів влади.

Коефіцієнт автономії показує, яку частину у загальних інвестиціях у місцевий бюджет становить власний капітал. Цей показник харак-

Таблиця 2

Динаміка виконання видатків загального фонду бюджетів ОТГ Вінницької області
(з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017–2019 рр., тис. грн.

ОТГ	2017	2018	2019	Відхилення	
				Абсолютне, 2019–2017	Відносне, 2019/2017, %
Калинівська	86 667,2	124 996,1	143 080,7	56 413,5	165,09
Студенянська	15 435,0	22 504,1	22 892,6	7 457,6	148,32
Іллінецька	92 651,4	138 057,9	158 050,7	65 399,3	170,59
Вапнярська	30 677,0	45 534,5	51 954,4	21 277,4	169,36
Барська	74 445,3	101 194,5	111 378,2	36 932,9	149,61
Немирівська	60 811,3	105 930,8	129 446,4	68 635,1	212,87
Тульчинська	93 934,8	149 390,6	169 988,0	76 053,2	180,96
Вороновицька	27 392,9	40 389,6	48 328,5	20 935,6	176,43
Дашівська	25 304,6	47 579,7	52 007,2	26 702,6	205,52
Оратівська	19 673,4	32 338,6	36 200,7	16 527,3	184,01
Ситківська	12 027,3	16 152,9	17 359,2	5 331,9	144,33
Томашпільська	34 529,4	65 095,4	68 580,1	34 050,7	198,61
Шпиківська	16 330,3	22 254,4	23 864,3	7 534	146,14
Бабчинецька	14 605,4	19 786,5	22 575,1	7 969,7	154,57
Війтівська (Жданівська)	20 950,5	30 506,2	31 530,8	10 580,3	150,50
Джулинська	23 316,2	33 236,3	46 389,6	23 073,4	198,96
Ковалівська	20 497,4	29 709,0	31 742,0	11 244,6	154,86
Мельниківська	7 363,7	9 344,8	10 338,9	2 975,2	140,40
Райгородська	12 282,4	16 889,3	18 426,7	6 144,3	150,03
Северинівська	47 804,9	20 437,7	22 494,9	-25 310	47,06
Хижинська (Сокиринська)	12 083,7	18 795,8	23 187,5	11 103,8	191,89

Джерело: складено за даними [5]

теризує фінансову незалежність місцевого бюджету від зовнішніх джерел фінансування його діяльності. Оптимальне значення показника становить більше 0,5.

Здійснений аналіз бюджетної стійкості місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад Вінницької області за наведеними вище показниками наведено у таблиці 4.

Відповідно до даних таблиці 2.1 можна стверджувати, що у період 2017–2019 рр. у 49% місцевих бюджетів ОТГ Вінницької області аналізовані коефіцієнти досягли оптимальності, тобто ця кількість місцевих бюджетів є фінансово стійкими, мають досить власних коштів для фінансування соціально-економічного розвитку громад, незалежні від зовнішнього фінансування своєї діяльності.

Щоб покращити фінансову стійкість місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад, потрібно посилити фінансову спроможність місцевих органів влади, зменшити фінансову за-

лежність місцевого бюджету від державного бюджету, удосконалити механізми перерозподілу податків, підвищити ефективність витрачання коштів місцевого бюджету, здійснити внесення змін та доповнень до законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює питання фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, підвищити ефективність використання бюджетних коштів на місцевому рівні.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведення бюджетної децентралізації має супроводжуватися суттєвими змінами у структурі видаткової частини місцевих бюджетів територіальних громад у контексті виконання органами місцевого самоврядування делегованих і власних повноважень. Аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів є методом регулювання міжбюджетних відносин, що надає інформацію щодо здійснення ефективного місцевого управління, рівня фінансової самостійності місцевих

Таблиця 3

Показники аналізу бюджетної стійкості місцевого бюджету

Показник	Аналітична форма запису
Коефіцієнт концентрації власних доходів, $K_{вд}$	$K_{вд} = Дв/Д$ $Дв$ – власні доходи бюджету; $Д$ – загальні доходи бюджету.
Коефіцієнт дотаційної залежності місцевого бюджету (концентрації фінансової допомоги), $K_{дз}$	$K_{дз} = Т/Д$ $Т$ – трансферти
Коефіцієнт автономії, $K_{авт}$	$K_{авт} = Дв/В$ $В$ – загальні видатки

Таблиця 4

Показники бюджетної стійкості місцевих бюджетів ОТГ Вінницької області за 2017–2019 рр.

ОТГ	2017			2018			2019		
	Квд	Кдз	Квст	Квд	Кдз	Квст	Квд	Кдз	Квст
Калинівська	0,65	0,35	0,90	0,63	0,37	0,81	0,69	0,31	0,95
Студенянська	0,46	0,54	0,55	0,44	0,56	0,52	0,49	0,51	0,56
Іллінецька	0,58	0,42	0,72	0,63	0,37	0,74	0,67	0,33	0,80
Вапнярська	0,50	0,50	0,62	0,49	0,51	0,50	0,49	0,51	0,55
Барська	0,53	0,47	0,59	0,52	0,48	0,56	0,56	0,44	0,60
Немирівська	0,59	0,41	1,00	0,63	0,37	0,87	0,71	0,29	0,90
Тульчинська	0,63	0,37	0,80	0,61	0,39	0,72	0,64	0,36	0,73
Вороновицька	0,40	0,60	0,53	0,44	0,56	0,53	0,52	0,48	0,62
Дашівська	0,37	0,63	0,65	0,40	0,60	0,49	0,44	0,56	0,51
Оратівська	0,58	0,42	0,85	0,57	0,43	0,75	0,59	0,41	0,78
Ситківська	0,33	0,67	0,35	0,39	0,61	0,42	0,49	0,51	0,58
Томашпільська	0,69	0,31	1,12	0,65	0,35	0,69	0,61	0,39	0,64
Шпиківська	0,40	0,60	0,44	0,39	0,61	0,48	0,38	0,62	0,46
Бабчинецька	0,46	0,54	0,55	0,54	0,46	0,70	0,57	0,43	0,67
Війтівська (Жданівська)	0,62	0,38	0,71	0,61	0,39	0,73	0,59	0,41	0,66
Джулинська	0,40	0,60	0,46	0,39	0,61	0,47	0,37	0,63	0,42
Ковалівська	0,56	0,44	0,71	0,50	0,50	0,59	0,52	0,48	0,60
Мельниківська	0,34	0,66	0,38	0,38	0,62	0,43	0,42	0,58	0,45
Райгородська	0,45	0,55	0,46	0,47	0,53	0,53	0,51	0,49	0,53
Северинівська	0,11	0,89	0,12	0,33	0,67	0,41	0,37	0,63	0,41
Хижинська (Сокиринська)	0,46	0,54	0,63	0,47	0,53	0,62	0,46	0,54	0,55

Джерело: складено за даними [5]

бюджетів від вищих органів влади, достатніх обсягів фінансових ресурсів для здійснення покладених на органи місцевого самоврядування функцій та зобов'язань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Рошило В.І. Місцеві бюджети в умовах децентралізації: проблематика формування та напрями реформування. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 2. С. 135–139.
2. Коцюрубенко Г.М., Маринов Д.М. Аналіз стану місцевих бюджетів у процесі фінансової децентралізації в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 5. С. 165–170.
3. Ціна держави : вебсайт. URL: <https://cost.ua/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/> (дата звернення: 02.12.2020).
4. Гнидюк І.В. Фінансова стійкість бюджету Вінницької області. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2017. № 3. С. 133–145.
5. Офіційний вебсайт Департаменту фінансів Вінницької обласної державної адміністрації. URL: <https://vingfu.gov.ua> (дата звернення: 02.12.2020).

REFERENCES:

1. Roshlyo V.I. (2019) *Miscevi bjudzhety v umovakh decentralizacii: problematyka formuvannja ta naprjamy reformuvannja* [Local budgets in the context of decentralization: issue of formation and directions of reform]. *Naukovo-vyrobnychyj zhurnal «Biznes-navighator»*, vol. 2, pp. 135–139.
2. Kocjurubenko Gh.M., Marynov D.M. (2020) *Analiz stanu miscevykh bjudzhetiv u procesi finansovoji decentralizacii v Ukraini* [Analysis of the state of local budgets in the process of financial decentralization in Ukraine]. *Pryazovskijj ekonomichnyj visnyk*, vol. 5, pp. 165–170.
3. *Cina derzhavy: vebсайт*. Available at: <https://cost.ua/687-revenues-and-expenditures-of-local-budgets/> (accessed 02 December 2020).
4. Ghnydyuk I.V. (2017) *Finansova stijkistj bjudzhetu Vinnycjkoi oblasti* [Financial stability of the budget of Vinnytsia region]. *Visnyk Kyjivskogho nacionaljnogho torghoveljno-ekonomichnogho universytetu*, no. 3, pp. 133–145.
5. *Oficijnyj vebсайт Departamentu finansiv Vinnycjkoi oblasnoji derzhavnoji administracii*. Available at: <https://vingfu.gov.ua> (accessed 02 December 2020).